

BIBLIOTECAS NA BIBLIOTECA DA RAG

Mercedes Fernández-Couto Tella

Durante este ano estase a celebrar o Centenario da Real Academia Galega e xa que logo pode ser un bo momento para reivindicar o senlleiro papel que a Biblioteca representou, e está chamada a representar, na vida da RAG. Pensemos que case poderíamos dicir que a Biblioteca se adianta ao nacemento da propia Academia, xa que o primeiro asento do libro de rexistro da Biblioteca leva a data de 19 de decembro de 1905. A Academia valorou sempre a importancia da Biblioteca que foi, ao longo da súa historia, a sección receptora de boa parte dos escasos recursos que tiña. E o mellor xeito de reivindicar unha biblioteca é presentarlles aos potenciais usuarios os fondos que conserva, co gallo de difundilos e incentivar a súa consulta.

No momento de elixir desvelar algún aspecto pouco coñecido da biblioteca fíxose a escolla das bibliotecas particulares por varias razóns.

En primeiro lugar pola importancia que teñen as bibliotecas particulares como fonte de investigación. Estas bibliotecas posúen ademais do propio valor do libro, que enriquece a Biblioteca, outro engadido que é o de ser testemuña da personalidade dos seus donos. As bibliotecas particulares constitúen un elemento que permite achegarnos ao coñecemento do proceso de formación intelectual dos seus propietarios. Achegan gran cantidade de información sobre os gustos, afeccións, inquedanzas, ideoloxía e influencias culturais dos seus propietarios e son unha fonte de gran valor para os estudosos destes persoeiros.

En segundo lugar, pola necesidade de termos identificadas as coleccións antes de que unha remodelación da biblioteca ou a modificación das propias coleccións faga que se dilúan no todo da Biblioteca e se perda a súa singularidade.

Finalmente, polo peso que as bibliotecas particulares teñen na Biblioteca da RAG, na que constitúen unha parte máis que relevante do total de fondos.

Antes de empezar, cómpre clarear que para este traballo se define a biblioteca particular como unha colección de fondos bibliográficos reunidos por unha persoa física ou xurídica ao longo da súa existencia, e incorporada na súa totalidade -ou nunha gran parte- á Biblioteca da RAG. As doazóns á biblioteca de libros soltos feitas ao longo do tempo por unha mesma persoa, aínda que acaden gran cantidade de libros, non teñen para nós a consideración de biblioteca particular.

O obxectivo final deste estudo é presentar aos investigadores as bibliotecas particulares existentes na Biblioteca da RAG. Cales son esas bibliotecas, como e cando entra-

ron na Academia son cuestións que se pretenden aclarar neste artigo. Con todo, as limitacións das fontes e a metodoloxía utilizada fan que os datos presentados non poidan ser considerados como definitivos, e non se pode descartar que sufran algunha variación ao longo do tempo. Por outra banda, a análise polo miúdo das materias de que tratan os volumes que forman as distintas bibliotecas é unha tarefa que necesita máis tempo e espazo, e que supera os límites marcados ao iniciar este traballo. Pensamos que cada unha das bibliotecas merece a publicación dun estudio específico e individual¹.

Para o achegamento a esta información utilizamos varias fontes, distintas e complementarias. Todas elas presentan lagoas informativas, máis ou menos importantes, de tal xeito que moitas das veces houbo que consultar os propios libros.

1.- LIBROS DE REXISTRO DA BIBLIOTECA.

O libro de rexistro da biblioteca é, por definición, a fonte principal para coñecer o proceso de formación da colección. Nel anótanse informacións sobre as obras que se van incorporando á biblioteca: autor, título, volumes, data de ingreso, modo e procedencia. Aínda que, teoricamente, sería a única fonte a consultar, neste caso non foi así debido a distintas razóns que iremos sinalando.

No referente aos datos achegados por esta fonte podemos distinguir dúas etapas nas que o ano 1991 marca o punto de inflexión. Neste ano, a raíz dun convenio asinado pola RAG e a Xunta de Galicia, incorporase á Academia persoal técnico bibliotecario e aplícanse con maior rigor as normas de catalogación e os procedementos de traballo propios desta profesión; isto facilitará a consulta da información e o coñecemento da Biblioteca. A partir deste punto, obter a información é máis doado.

- Na primeira etapa, que abrangue desde 1905, en que se inaugura o libro de rexistro, ata 1990 podemos establecer dúas fases distintas
 1. 1905-1930. Nesta fase ingresaron un total de 11.296 títulos, que quedaron asentados en cinco libros de rexistro.
 2. 1930-1991. Non hai libro de rexistro, con todo, podemos deducir que se incorporan 17.704 obras, pois a última signatura dada en 1991 era a número 29.000.
- A segunda etapa vai desde o ano 1992 ata hoxe e nela tamén podemos diferenciar dúas épocas:
 1. 1992-2003. Incorporáanse 11.219 títulos que quedan asentados en dous libros de rexistro novos.
 2. 2003 en adiante. O libro de rexistro manual é substituído por unha base de datos que, aínda que estritamente non se pode considerar un auténtico rexistro, actúa cumprindo a súa función e recolle una información similar.

2.- AS ACTAS DAS XUNTAS DE GOBERNO E XUNTAS ORDINARIAS.

Para cubrir os intervalos informativos que presenta o libro de rexistro houbo que consultar as actas, tanto as das Xuntas Ordinarias -tamén chamadas Xunta Xeral ou Plenario- como as das Xuntas de Goberno. Nas actas reflíctense as aceptacións das doazóns que os particulares fan á Real Academia Galega, aínda que presentan algunhas limitacións como fonte. En primeiro lugar, hai unha importante lagoa cronolóxica entre os anos 1929-1939², dos que non se conserva ningunha acta. Ademais, a información que ofrecen é bastante sucinta, limitándose a constatar -como moito- a doazón, o nome do doador e ao sumo o número de volumes, pero non se sinala ningún tipo de inventario que permita singularizar e identificar estes volumes.

3.- BOLETÍN DA REAL ACADEMIA GALEGA.

É a publicación oficial da RAG. O *Boletín* tamén facilita información que complementa a achegada polas outras fontes. Na sección “Noticias” infórmase das novidades da Academia e, como é lóxico, nela quedan reflectidos os novos ingresos da Biblioteca. O *Boletín* inicia a súa publicación no ano 1906 e termina en 1980.

No ano 2000 retómase a publicación e será a sección que leva por título “Vida Oficial da Academia”, a que recolla as noticias sobre as novidades da Biblioteca.

4.- EXPEDIENTES DE DOAZÓNS.

Toda a documentación relacionada coa doazón de calquera tipo de ben á RAG agrúpanse formando un expediente. Aínda que o contido dos distintos expedientes non sexa sempre o mesmo, os documentos que os forman facilitan, ás veces, datos moi útiles. É o caso dos inventarios de libros doados que forman parte dos expedientes.

5.- OS PROPIOS LIBROS.

A utilidade da consulta dos libros para a realización deste traballo vén determinada, por unha banda, pola práctica habitual utilizada na Biblioteca que é a de anotar con lapis, no mesmo libro, a súa procedencia. Por outra parte, a mesma instalación dos libros no depósito facilita unha información moi interesante. O costume é que os libros se instalen correlativamente nos estantes, o que permite, ao manterse unidos, a súa identificación, pois as bibliotecas doadas conservaron, aparentemente, a súa unidade ao longo do tempo, sen que os distintos cambios de sede da RAG e os traslados de libros que estes levaron aparellados romperan esta unidade de instalación.

O resultado destas indagacións reflíctese na táboa que vai a continuación. Nesta táboa preséntanse ordenadas por ano de ingreso as distintas bibliotecas particulares que foron identificadas.

Biblioteca	Modo de ingreso	Doador	Vol.	Ano
Mosteiro de Montefaro	Doazón	Ministerio de Hacienda	229	1919
José Fontenla Leal	Doazón	José Fontenla Leal	660	1920
Juan Pérez López	Compra		817	1920
Ángel Hermosilla	Doazón	Ángel Hermosilla	2.040	1922
Familia Malibrán	Doazón	Tomás Mirambell	380	1928
Marcial del Adalid	Doazón	María del Adalid	712	1929
Biblioteca médica	Doazón	María del Adalid	279	1929
Óscar Nevado	Doazón	Modesta Fernández Bouza	???	1949
Antonio González Doldás	Doazón	Emilio González López	2.000	1962
Galo Salinas	Doazón	Antonio Durán e Victoria Corsanego	700	1964
Manuel Murguía	Doazón	Gala Murguía	1.500	1964
Fernando Mon Rodríguez ³	Doazón	Fernando Mon Rodríguez	???	1970
Casa de América	Doazón	Casa de América	225	1978
Emilia Pardo Bazán	Doazón	Ministerio de Cultura	7.500	1978
Luis Seoane	Doazón	Maruxa López	2.412	1980
Enrique Chao Espina	Doazón	María Chao Espina	2.250	1989
Francisco J. Martínez Santiso	Doazón	Luis Veiga Cadaveira	103	1995
Claudio Varela	Doazón	Claudio Varela	1.041	1999
Antón Villar Ponte	Doazón	Esperanza Casal Rodríguez	192	2001
Isidro Parga Pondal	Doazón	Jorge Parga Peinador	1.293	2003
Francisco de Asís Zelada	Doazón	Francisco de Asís Zelada	3.489	2005
Antonio Meijide Pardo ⁴	Compra		3.000	2005
Francisco Fernández del Riego	Doazón	Francisco Fernández del Riego	1.396	2006

Identificáronse 23 bibliotecas particulares, aínda que de unha –a de Óscar Nevado– existe noticia do seu ingreso na Biblioteca da RAG, pero non se sabe cal é o seu volume nin coñecemos a súa localización. E doutra –a de Mon Rodríguez– so se teñen datos da doazón.

En canto ao modo de ingreso foi maioritariamente a doazón. Todas elas ingresaron deste xeito menos a de Juan Pérez López e a de Antonio Meijide Pardo, que foron compradas en 1920 e 2005, respectivamente.

No referente aos doadores, seis delas son Bibliotecas doadas polo seu propio dono (José Fontenla Leal, Ángel Hermosilla, Fernando Mon Rodríguez, Claudio Varela, Fran-

cisco de Asís Zelada e Francisco Fernández del Riego), outras tres ingresaron por doazón institucional (a do Mosteiro de Montefaro, a da Casa de América e a de Emilia Pardo Bazán), e as outras doce foron doadas pola familia directa do propietario.

Respecto ao tamaño, a máis grande con diferenza é a de Emilia Pardo Bazán, con 7.500 volumes. A continuación, con máis de 3.000 volumes cada unha, están as de Francisco de Asís Zelada (3.489) e Antonio Meijide Pardo (3.000). Superan nuns 2.000 volumes as de Ángel Hermostilla, Antonio González Doldás, Luís Seoane, e Enrique Chao Espina. Por riba dos 1.000 volumes están as de Murguía, Claudio Varela, Parga Pondal e Fernández del Riego. O resto non acada esa cifra, sendo a máis pequena a de Francisco J. Martínez Santiso, que só ten 103 volumes.

A suma dos volumes que forman estas bibliotecas é de 32.218 obras. Se temos en conta que a totalidade dos fondos da Biblioteca da RAG, representan 44.384⁵ volumes, falamos de que o conxunto das bibliotecas particulares representa o 73% do total da Biblioteca. Deste 73%, as doazóns –con 28.401 obras– representan o 88% do total, o que reflicte a enorme xenerosidade dunha época.

Se analizamos os datos dende un punto de vista cronolóxico, temos que o primeiro ingreso é no ano 1.919, en que entra por doazón institucional a Biblioteca do Mosteiro de Montefaro. E o derradeiro foi no ano 2.006, en que entrou a de Francisco Fernández del Riego. Os resultados por décadas son: dende a fundación até 1919 un ingreso, nos anos vinte do século pasado seis ingresos, nos anos 40 ingresou só unha, nos anos 60 e 70 tres en cada década, nos anos 80 e 90, dúas en cada unha; no que vai deste século cinco. Non houbo ningunha incorporación nin nos anos 30 nin nos 50.

Como xa dixemos, a análise temática destas bibliotecas non é obxecto deste estudo; non obstante, a soa mención dos propietarios dános unha idea de cales poden ser as especializacións destas coleccións: a biblioteca de Santa Catalina de Montefaro é fundamentalmente relixiosa, a de Seoane⁶, unha das mellores en arte, Pardo Bazán, en literatura europea e sudamericana, Galo Salinas, en teatro e Marcial del Adalid, en música..., deste modo vanse adscribindo e enriquecendo as distintas coleccións temáticas da Biblioteca.

NOTAS

1 Só están estudadas tres delas:
Axeitos, Xosé Luís (1999): “A biblioteca de arte de Luis Seoane”, *Citania*, núm. 2, 27-33.
Bernal, Diego e outros (2002): “Os libros de Fontenla Leal”, *BRAG*, núm. 363, 313-326.
Fernández-Couto Tella, Mercedes (2003): “Aproximación ó catálogo da biblioteca de

Emilia Pardo Bazán”, *La Tribuna. Cadernos de Estudios da Casa-Museo Emilia Pardo Bazán*, núm. 1, 251-256.

Fernández-Couto Tella, Mercedes (2005): “Biblioteca de Emilia Pardo Bazán: procedencias”, *La Tribuna. Cadernos de Estudios da Casa-Museo Emilia Pardo Bazán*, núm. 3, 293-299.

- 2 Debido á Guerra Civil, o libro de actas que comprendía estes anos foi agachado ou destruído, perdéndose toda a información.
- 3 Consta a doazón, no testamento ante o notario Antonio Escribano con rexistro 1866 do protocolo, pero non consta o seu ingreso.
- 4 Cálculo aproximado de Fernanda Leirós, pois a biblioteca aínda non está cuantificada.
- 5 Último libro rotulado a 20/10/2006.
- 6 A Fundación Seoane será a depositaria futura desta biblioteca segundo acordo da Xunta Ordinaria da RAG en marzo do ano 1998.